

Akademik Bilgiyi Yazılı Akademik Metnin Ötesine Aktarmak: Demokrasinin Aynalı Sarayı Enstalasyon Deneyinin Otoetnografik Bir Analizi*

Communicating Academic Knowledge Beyond the Written Academic Text: An Autoethnographic Analysis of the Mirror Palace of Democracy Installation Experiment

Nico Carpentier¹, Charles Üniversitesi, Çek Cumhuriyeti

(Çev.) Şeyda Koçak Kurt, Arş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi, seydak@gmail.com

Öz

Makale, öncelikle akademik metnin hegemonyasını aşmayı, tamamlamayı ya da tersine çevirmeyi amaçlayan beş yaklaşımı tartışmaktadır. Bu beş yaklaşım; (1) bilim iletişimi, bilimin popülerleştirilmesi ve bilgi yayılımı kümesi; (2) bilgi değişimi ve katılımcı, dönüştürücü ve müdahaleci (eylem) araştırma kümesi; (3) çok modlu akademik iletişim; (4) görsel antropoloji ve görsel sosyoloji kümesi ve (5) sanat-temelli araştırmadır. Her bir yaklaşım yazılı akademik metnin hegemonyasını farklı şekilde ele aldığı (aştığı) için, makalenin ilk bölümü bu yaklaşımları detaylandırmaktadır. İkinci bölümde, akademik bilgi

iletişimi alanında varlığını devam ettiren yazılı akademik metnin ötesine geçmeyi açıkça amaçlamış Demokrasinin Aynalı Sarayı enstalasyon deneyi otoetnografik olarak analiz edilmektedir. Deney, akademik iletişimin bütünlük ve tekrarlayan doğası, hibrit akademik-sanatsal kimlik ve kamuların çeşitliliği üzerine düşünmeyi sağlamaktadır. Hem beş yaklaşımı içeren teorik tartışma hem de Demokrasinin Aynalı Sarayı enstalasyonu, çok modlu ve/veya sanat-temelli akademik iletişimle ilgili daha fazla deneye ve teorileştirmeye yönelik bir çağrının parçasıdır.

Abstract

The article first discusses five approaches that aim to transcend, complement, or overturn the hegemony of the written academic text. These five approaches are (1) the cluster of science communication, science popularization, and knowledge dissemination; (2) the cluster of knowledge exchange, and participatory, transformative, and interventionist (action) research; (3) multimodal academic communication; (4) the cluster of visual anthropology and visual sociology; and (5) arts-based research. As each approach deals with (overcoming) the hegemony of the written academic text differently, the first part of the article details these approaches. In the second part, the

Mirror Palace of Democracy installation experiment, which had the explicit objective of moving beyond the written academic text while still remaining in the realm of academic knowledge communication, is autoethnographically analyzed. The experiment allowed reflection on the integrated and iterative nature of academic communication, on the hybrid academic-artistic identity, and on the diversification of publics. Both the theoretical discussion on the five approaches and the Mirror Palace of Democracy installation are part of a call for more experimentation with, and theorization of, multimodal and/or arts-based academic communication.

1 Kıbrıs Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Vrije Üniversitesi Brüksel, Uppsala Üniversitesi, Kıbrıs Community Media Centre, NeMe, Cost Action 18136, SQRIDGE ve Mistra Çevre İletişimi Araştırma Programı bu projeyi ve/veya yayını destekledi. Laurila'nın fotoğraflarından birini kullanmama izin verdikleri için Sakari Laurila ve NeMe'ye teşekkür ediyorum.

Anahtar Kelimeler

Keywords

Akademik İletişim, Çok Modlu Çalışma, Sanat-temelli Araştırma, Enstalasyon Sanatı, Demokrasi, Temsil, Katılım, Olumsuzluk
Academic Communication, Multimodal Scholarship, Arts-based Research, Installation Art, Democracy, Representation, Participation, Contingency

*: Carpentier, N. (2020). Communicating Academic Knowledge Beyond the Written Academic Text: An Autoethnographic Analysis of the Mirror Palace of Democracy Installation Experiment. *International Journal of Communication* 14, 2120-2143.

Yazardan ve yayın kuruluşundan çeviri ve yayınlanma izni alınmıştır. Makalenin orijinalliğinin bozulmaması için çeviri yapılan derginin yazım kurallarına sadık kalınmıştır.

Carpentier, N. (2022). Akademik bilgiyi yazılı akademik metnin ötesine aktarmak: Demokrasinin aynalı sarayı enstalasyon deneyinin otoetnografik bir analizi (Ş. Koçak Kurt, Çev.). *Yeni Medya*, 2022(12), 400-420.

Akademik iletişimde yazılı metin² hegemonik bir konuma ulaşmıştır. Akademide akademik yazımın, her zaman her yerde hazır olması ve akademik kimliğin performansı açısından çok önemli olmasının yanında (Ivanič, 1998), aynı zamanda özel bir tür olduğu akıld tutulmalıdır (Bazerman, 1988, s. 8). Akademik yazımın bu özelliğinin (kabul edilmesinin) bir dizi anlamı bulunmaktadır. Mühim olan şey, akademik yazımın bilgiyi tümüyle özümseyip temsil edememesidir: Bazerman'ın (1998, s. 294) yazdığı gibi: "Bilimsel formüleştirmeler insan yapımıdır ve bu nedenle insanlığın tüm sınırlarının mirasçısıdır". Bu daha sonra, hiçbir hegemonyanın asla sınırsız olmadığı (Mouffe, 2005, s. 18), akademik bilginin iletilmesinin diğer biçimlerinin (ya da yöntemlerinin) mümkün ve hatta arzu edilebilir olarak kaldığı³ argümanına kapı aralar. Literat ve arkadaşlarının (2018) çok modlu çalışmaları hakkında yazdıkları gibi; "sosyal, kültürel ve politik olarak dönüştürücü olabilen daha ayrıntılı ve kapsayıcı araştırma, analiz ve temsil potansiyeli" (s. 569) nedeniyle, her bir özel biçimin kendine özgü olanakları olduğu (Gibson, 1979; Norman, 1988) ve bunların birleşimi akademiyi zengileştirebileceği için, her bir yöntemin tekilliği aynı zamanda akademik bilgi için fırsatlar yaratmaktadır.

Bu makale, demokrasinin medya, temsil ve katılımı ilişkili olumsuzluğu üzerine teorik bir bakış açısını aktarmak için *Mirror Palace of Democracy (MPD) / Demokrasinin Aynalı Sarayı (DAS)* sanat enstalasyonunun kullanıldığı belirli bir deneyi ele almaktadır⁴. Bu deney akademik yazımın itibarını sarsmayı amaçlamak yerine sanat enstalasyonu (türünün) akademik bilgiyi aktarma kapasitesini araştırmıştır. Bir deney olarak – bazıları özerk, diğerleri belirli disiplinlere bağlı olan – her biri yazılı akademik metnin hegemonyasına kendi yöntemleriyle karşı çıkan beş literatür grubu hakkında bilgi vermektedir. Bu yaklaşımlar makalenin ilk bölümünde kısaca tartışılmakta ve ardından genel bir bakışla özetlenmektedir. Makalenin ikinci bölümü DAS enstalasyonu deneyinin otoetnografik analizini ele almaktadır. Bu analiz, bu beş yaklaşımı nitelendiren ve literatür taraması ile otoetnografik analiz arasındaki bir dizi çapraz-üreyen yinelemeler yoluyla geliştirilen üç temel boyut tarafından yapılandırılmış ve desteklenmiştir. Makalenin ikinci bölümü bu nedenle, bu üç boyutun – bilgi üretiminin doğası, özne konumları ve kamularla ilişkiler – daha ayrıntılı bir tartışmasına ayrılmıştır.

Yazılı olmayan akademik metin ve DAS deneyinin analizi ile ilgili bu teorik bakış açılarının ötesinde, bu makale aynı zamanda yazılı olmayan akademik metinlerin hala nadir olduğu medya ve iletişim çalışmalarında daha fazla kullanılmasının düşünülmesine yönelik içten bir taleple hareket eder. Elbette, diğer bazı akademisyenler çok modlu ve/veya sanat-temelli araştırma (medya ve iletişim) çalışmaları lehinde tartışmalar yapmışlardır (Örn; bkz. dijital beşeri bilimler bağlamında McPherson, 2009). Ve bazı araştırmacılar bunları uygulamaktadır⁵. Bazen bu, örneğin; TED ve TEDx konuşmalarında⁶ veya bilgi alışverişi etkinliklerinde olduğu gibi (bkz. Freeman, 2016) daha sade yollarla yapılır. Diğer durumlarda, bu örnekler daha yapılsaldır, örneğin;

2 Bu tartışmalarda çeşitli kavramlar kullanılmaktadır: Reid, Snead, Pettway ve Simoneaux (2016) yazılı metni "alfabetik metin" olarak adlandırır; Murray (2009) ise "söylemsel metnin hegemonyası"ndan bahseder (s. 8). Literat ve arkadaşları (2018) hem "metin-tabanlı" hem "kağıt-tabanlı" akademik formatları kullanmaktadır. Burada, "metin" kavramının "dil, ses, koku ve görüntüdeki her türlü aracılık biçimini içerecek şekilde" (Lewis, 2008, s. 5) geniş anlamda tanımlandığı akıld tutularak, "yazılı metin" en uygun kavram olarak düşünülmektedir.

3 Elbette, yazılı metinler çoğu zaman diğer iletişimsel yöntemleri de içerir (bkz. Elkins, 2007), ve örneğin konferans sunumları için sözlü yöntem de sıklıkla kullanılır.

4 *Deney*, burada öğrenmeyi ve yeniliği teşvik etme amacıyla içinde bulunduğum (benim için) yeni bir faaliyete atıfta bulunarak sağduyusal anlamda kullanılmaktadır.

5 Bu örnekler, ileride tartışılan beş yaklaşımı izleyerek yapılandırılmıştır.

6 Örneğin; bkz. Sonia Livingstone'in TEDxExeter konuşması: <https://www.youtube.com/watch?v=SyjbDUP1o0g>

multidisipliner Advancing Multimodal Research Arts Topluluğu⁷ yahut Concordia Üniversitesi İletişim Çalışmaları Bölümündeki araştırmacılar (Chapman ve Sawchuk, 2015). İletişim ve medya çalışmaları akademisyenleri aynı zamanda *Journal of Video Ethnography*; *Tecmerin: Journal of Audiovisual Essays* ve *Audiovisual Thinking, Journal of Academic Videos* gibi uzmanlaşmış dergilerde yazılı olmayan metinlerini yayınlamaktadır. Ayrıca, hem Uluslararası İletişim Derneği hem de Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Derneği son konferanslarının bazılarında sergiler düzenlemiş, ilki 2017'deki *Making ve Doing sergisi*⁸, sonraki 2018'deki *Ecomedia Arts Festival*⁹ ile yazılı olmayan akademik metinlerin (kabulüne) doğru hafif adımlar atmıştır. Ancak bu pratikleri teorileştirme ve yaygınlaştırma düzeyinde alanımızda daha fazlası yapılabilir. Bu metin, dolayısıyla bilgiye dayalı ve bilgi veren bir aperiatif anlamı da taşımaktadır.

Akademi ve Yazılı Olmayan Metin

Yazılı metin, akademik bilgiyi aktarmada hegemonik bir yöntem olsa bile, bu “meşru bilimsel araştırma, analiz ve temsil biçimlerine ilişkin hegemonik kavramlara” meydan okuyan çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır (Literat vd., 2018, s. 566). Bunlar, hegemonyayı aşmayı, tamamlamayı ya da tersine çevirmeyi amaçlamaktadır. Kapsamlı bir anlatı literatürü incelemesi temelinde beş yaklaşım belirledim. İlk ikisi olan – (1) bilimsel iletişim, bilimin popülerleştirilmesi ve bilgi yayılımı ve (2) bilgi değişimi ve katılımcı, dönüştürücü ve müdahaleci (eylem) araştırma– kümeleri nispeten özerktir. Bazı araştırmacılar (örn; Trench ve Bucchi, 2010) bunların aslında kendi başlarına (gelişmekte olan) disiplinler olduğunu ileri sürmüşlerdir. Diğer üç yaklaşım, diğer disiplin alanlarına da kaymış olmalarına rağmen, daha çok – yazma çalışmaları, antropoloji, sosyoloji ve sanat olarak adlandırılan – belirli disiplinlerde yerleşiktir.

İlk yaklaşım olan bilim iletişimi, bilimin popülerleştirilmesi ve bilgi yayılımı kümesi, iletişim açısından alternatif akademik araçlar sunmaya pek çalışmaz, ancak akademik bilginin alımlanmasını demokratikleştirmek amacıyla akademik olmayan okuyucu kitlesine uyumlu dilsel repertuarları kullanan diğer metinlerdeki mevcut akademik çalışmaları (ve yayınları) tercüme etmeyi amaçlar. Aynı zamanda bu yaklaşım bilimin bir bütün olarak anlaşılması ve farkındalığı ile ilgilidir (Burns, O'Connor ve Stocklmayer, 2003). Her ne kadar makalesinde bahsettiği – Bryant'ın (2003, s. 357) araştırmasıyla ilgili, “ABC televizyonunun bir haberi çektiği ana atıfta bulunan – örnekler, bireysel araştırmacıların çalışmaları hakkında iletişim ile mikro seviyenin öneminin göstergesi olsa bile, Bryant'ın (2003) *bilim iletişimini* “bilimsel kültürün ve onun bilgisinin ortak kültüre dahil edildiği süreçler” (s. 357) olarak tanımlaması, akademik alandaki bu odak noktasını bir bütün olarak göstermektedir.

Bryant'ın (2003) örneği aynı zamanda (kitlesele) medyanın bu yaklaşım içinde araçlar ve iletişimciler veya “bilgi simsarları” (bkz. Meyer, 2010) olarak hareket etmedeki önemine işaret eder. Örneğin; Kara'nın (2015, s. 161ff) “araştırmanızın ve bulgularının kontrol edilemeyecek bir düzeye gelmesine ve diğer insanlar tarafından daha fazla yayılmasına ve çalışmanız hakkında konuşulmasına ve yazılmasına” (s.177) imkan sağlama “nihai amacı”ni içeren bilginin yayılma stratejilerine genel bakışı, ana akım medyanın rolünü; bloglar, podcastler ve sosyal medya ile birlikte açık ve kapsamlı bir şekilde ele almaktadır (ayrıca bkz. Mullerleile, 2014). Harici simsarların rolüne yapılan bu vurgunun sonuçlarından biri, akademisyenin kimliğinin – veya Laclau ve Mouffe'un (1985, s. 115) terminolojisiyle: akademisyenin özne konum(lar)ının – daha

7 <https://www.camrapenn.org/>

8 <https://tinyurl.com/hl4vrpq>. 2017 Uluslararası İletişim Derneği konferansının (müdahaleler üzerine) tema kitabının aynı zamanda sergide bir bölümü bulunmaktadır (Henderson, Hogan, Christian ve Emi, 2018).

9 <https://oregon2018.iamcr.org/ecomedia>

geleneksel şekillerde birleşik kalmasıdır. Ayrıca, yazılı olmayan metinlerin ya da farklı şekilde yazılmış metinlerin üretilmesi, bu yaklaşımın önemli bir bileşeni olsa bile bu metinler; yazılı akademik metinlerden türeyen ve daha sonra yine de bilgi üretimi sürecinin kendisinden kopuk olan kamular için yeni (ve daha “erişilebilir”) metinlere çevrilmiş ikinci kademe veya post-ante yayınlar olarak görülme eğilimindedir.

Birinciye karşılık veren ve dolayısıyla hala onunla ilişkili olan ikinci bir yaklaşım, bilgi alışverişi ve katılımcı, dönüştürücü, müdahaleci (eylem) araştırma kümesidir. Kara (2015) *bilgi alışverişini* “araştırmacılar, uygulayıcılar, hizmet kullanıcıları ve diğer ilgili kişiler arasındaki iki yönlü bir bilgi paylaşım sürecini içeren daha eşitlikçi bir yaklaşım” olarak tanımlamaktadır (s. 176). Bununla birlikte, daha açık bir şekilde belirli sosyal gerçekliklere temas etmek ve toplumsal değişime katkıda bulunmak amacı olan daha müdahaleci yaklaşımlar (örn; katılımcı eylem araştırması; bkz. Fals-Borda ve Rahman, 1991; Reason ve Bradbury, 2001), bilgi üretiminin kendisini demokratikleştirme amacıyla bilgi alışverişine ve paylaşmaya önemli bir vurgu yapmaktadır.

Bu daha karşılıklı / işbirlikçi / katılımcı yaklaşım(lar) (kümesi), her zaman yazılı olmayan akademik metinleri kullanmasa (ve bunu desteklemese) bile, bu analiz bağlamında iki nedenden dolayı önemli hale gelir. Birincisi, artık sesi ayrıcalıklı olarak görülmeyen akademisyenin özne konumunu yeniden tanımlayan, akademisyenler ve akademisyen olmayanlar arasındaki değişmiş bir güç dengesi ile nitelendirilir. Bu yaklaşım, bilginin akademiden diğer alanlara doğrusal olarak aktığı fikrine karşı çıkar (Blundell, 2017, s. 308), bu yaklaşımın diğerleriyle ortaklaştığı bir şey, örneğin, çok sesli ve çok tonlu etnografi (Tyler, 1986) ve daha sonra değineceğim sanat-temelli araştırma(nın bazı kısımları)dır. Burada, toplumsal değişime yapılan vurgu, örneğin; akademik ve aktivist özne konumlarının entegrasyonu yoluyla daha hibrit akademik özne konumlarını üretmektedir (Routledge, 1996, s. 405). İkincisi, işbirlikçi / katılımcı boyut, bu diyalogları destekleyen iletişim araçları ve biçimlerinin geliştirilmesini ve uygulanmasını zorunlu kılarak, bilgi yaratmanın daha diyolağa dayalı biçimlerine olanak tanımaktadır (Matschke, Moskaliuk ve Cress, 2012; H. Mitchell, 2006; Murdock, Shariff ve Wilding, 2013; UNICEF, 2015). Endüstri bilgi edinme araçları üzerine bir anket içeren Moncaster ve arkadaşlarının (2010, s. 170) makaleleri, bu alandaki görsel-işitsel araçlara da (yani televizyon programları ve filmlere) atıfta bulunan birkaç yayından biridir. Bu yayınların çoğu, bilgi alışverişi için iletişim araçlarının önemini vurgulamakta, ancak genellikle kendilerini sözlü (resmi olmayan) iletişimle birlikte yazılı metinlerle sınırlandırmaktadır.

Diğer üç yaklaşım belirli disiplinlerde yerleşiktir ve yazılı olmayan metinlere alan sağlayarak ve bilgi üretiminin tekrar eden doğasını onaylamak maksadıyla daha açık bir şekilde yazılı akademik metnin hegemonyasına karşı koymaya odaklanır. Ayrıca hem iletişimsel pratikleri hem de ulaşabilecekleri (olası) kamular düzeyinde disiplin sınırlarını genişletme hedefini paylaşır. Üçüncü yaklaşım, özellikle (daha geniş yazma çalışmaları alanında yer alan) kompozisyon alanında¹⁰, örneğin *Multimodal Composition: Resources for Teachers* (Selfe, 2007), *Toward a Composition Made Whole* (Shipka, 2011), *Multimodal Composition* (Lutkewitte, 2013) ve *Bridging the Multimodal Gap* (Khadka ve Lee, 2019) gibi kitaplarda sunulan çok modlu akademik iletişimdir. Bu yaklaşımın kavramsal ilhamı (kuşkusuz) açık bir şekilde akademik iletişime odaklanmayan çok modlu teoriden gelmektedir. Bu geniş anlamda *çok modluluk*, “göstergesel bir ürün veya olayın tasarımında çeşitli göstergesel yöntemlerin kullanımı ile birlikte bu yöntemlerin özel bir yolla bir araya getirilmesi” anlamına gelmekte (Kress ve Van Leeuwen, 2001, s. 20), ancak bu geniş kavramsallaştırma daha sonra çok modlu akademik iletişimi kuramsallaştırmak için kullanılmaktadır.

10 Çok modlu akademik uygulamaların başlığın kendisinden çok daha eski ve yaygın olduğu, bilimsel illüstrasyonun önemiyle kanıtlanmıştır (bkz. Örn; Ford, 1992); bu arada bu uygulamalar yazma çalışmaları alanının ötesine geçmiştir.

Bu çok modlu yaklaşım, Murrey'in sözleriyle (2009); zorluğun "ikame değil, ilave" olduğunu (s. 8) açıkça öne sürer. Murray; yazılı metni "ardışık yapıları, disiplinle ilgili beklentileri ve nihayetinde duygusal olmayan tonuyla" savunmakta, ancak aynı zamanda "katmanları, imgeleri ve şüphesiz her yere nüfuz eden duygulanımıyla birlikte" "söylemsel olmayan metinler" (s. 8) olarak adlandırdığı şeyle tamamlanması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşımın kullandığı argümanın bir kısmı, akademik iletişimin hiçbir zaman yazılı metinlerle sınırlı olmadığı ve olamayacağı fikrine dayanır (Lemke, 1998, s. 87), ancak aynı zamanda çok modlu akademik iletişim yaklaşımı, hala yazılı olmayan metinlerin önemini açıklamayı ve akademik iletişimde kullanımlarını genişletmeyi, böylece aynı zamanda akademik özne konumunu akademik yazarın ötesine genişletmeyi önerir. Yine de, yazılı olmayan metin "görsel, dokunsal, işitsel, koku ve tat verici" (Murray, 2009, s. 8) olabilmesine rağmen, pratikte, bu yaklaşımda sıklıkla "kelimeler, imgeler, video ve sesi dahil eden metinlerde" (Takayoshi ve Selfe, 2007, s. 3; çizgi roman kullanımı için bkz. Thorndike-Breeze, Block ve Brown, 2019) çevrimiçi olanaklar tarafından yönlendirilen ve etkinleştirilen güçlü bir odak noktası buluruz.

Yazılı metnin hegemonyasını ele alan dördüncü bir yaklaşım, yazılı metin, fotoğraf ve filmi birleştirerek akademik iletişim pratiklerini genişletmede uzun bir geleneğe sahip olan görsel antropoloji ve görsel sosyoloji kümesinde bulunur. Fakat, *görsel* etiketini antropoloji ile birleştirmeden önce, Margaret Mead gibi önemli antropologların bir "kelimeler disiplini" (Mead, 1995) olarak antropolojinin eleştirisinde bulunarak fotoğraf ve yazılı metni öncesinde birleştirdiği unutulmamalıdır. Mead'in Bateson ile işbirliği sonucu ortaya çıkan 1942 tarihli *Balinese Character: A Photographic Analysis* (Bateson ve Mead, 1942)¹¹ kitabı buna bir örnektir. Görsel antropolojiye daha fazla odaklandığımızda, örneğin, Hockings'in (1995) *Principles of Visual Anthropology*'de – ilk olarak 1975'te yayınlanmıştır – etnografik filmlerinin önemini (ve uzun tarihinin) kaydını bulabiliriz. Hockings, filmin akademik bilgiyi aktarması konusunda temkinli olmaya devam etse de, daha sonraki görsel antropoloji çalışması "araştırma sonuçlarını iletme" (Holm, 2008, s. 326) için fotoğraf ve film kullanımını daha açık bir şekilde kabul etmekte ve bu iletişimsel yöntemlerin "etnografik bilginin yaratıldığı ve temsil edildiği süreçlere dahil edilebilir" (Pink, 2004, s. 1) olduğunu tartışmaktadır. Bu uygulamalar aynı zamanda, örneğin; "insan toplumunu, sistemleri ve kültürleri keşfetmeye yönelik bir yöntem ve bu keşiflerin bulgularını sunmak için bir araç olarak video-filmin sosyal bilimsel kullanımını arttırmayı" amaçlayan *Journal of Video Ethnography* gibi uzmanlaşmış dergilerin kurulmasına da dönüştürülmüştür¹².

Her ne kadar görsel sosyoloji hala görselin analizine yönelik ayarlanmış olsa da (Holm, 2008, s. 327), bazı yazarlar akademik bilgiyi aktarmak için görseli kullanmayı ileri sürmüşlerdir. "The Scope of Visual Sociology" başlıklı makalesinde Grady (1996), yeni teknolojilerin çoğalmasının "araştırma bulgularını aktarmak için tamamen yeni bir medyanın yanı sıra enformasyonu temsil etmenin de yeni biçimlerini yarattığını" (s. 10) öne sürer¹³. Chaplin (1994) *Sociology and Visual Representation* adlı kitabında benzer bir argüman yürütmekte ve "yazılı metnin hemen hemen bütün bilgi alanlarında üstün olduğunu ve ona eşlik eden herhangi bir görsel materyali, yardımcı olarak kabul etme eğiliminde olduğumuzu" (s. 3) söylemektedir. Sadece "toplumsal analizin görsel temsilinin daha fazla kullanılmaya başlandığını" değil, aynı zamanda "analizinde görsel tasvirlerden, geleneksel olmayan tipografiden ve sayfa düzeninden daha fazla faydalanılması gerektiğini" (s. 2) savunmaktadır.

11 Ayrıca, edebi öğelerin antropolojik yazıyla birleşmesi, Geertz gibi başkaları tarafından kullanılmış ve savunulmuştur. Barone'nin (2008) özetlediği gibi, Geertz "etnografinin hikaye anlatımını ve şiirsel niteliklerini betimledi ve savundu" (s. 107).

12 <http://www.videoethno.com/>

13 Grady'nin (1996, s. 18) önerdiği somut bir tür görsel denemedir. Alter'in (2018, s. 5) "filmleştirilmiş felsefe" olarak tartıştığı deneme film için de benzer bir tartışma yapılabilir.

Burada tartışılan beşinci ve son yaklaşım, sanat-temelli araştırmadır¹⁴. Sanat-temelli araştırma, sanatsal araştırmalarla ilişkili olmasına rağmen, daha kendine özgüdür (Klein, 2017). Leavy'nin (2015) yazdığı şekliyle; sanat-temelli araştırma¹⁵ “toplumsal araştırmanın veri oluşturma, analiz, yorumlama ve temsili içeren tüm aşamalarında disiplinler arası araştırmacılar tarafından kullanılan bir dizi metodolojik araçtır” (s. ix, vurgu orijinal metinde yer almaktadır). Akademide kök salmaya devam eden sanat-temelli araştırma, akademik bilgiyi aktarmak için farklı iletişimsel yöntemlerin arayışından oluşmaktadır veya Leavy'nin sözcüklerini kullanırsak, “sosyal bilimsel pratiğin doğası ile ilgili eleştirel sohbetleri artırmakta ve yöntem havuzumuzun sınırlarını genişletmektedir” (s. 11). Leavy'nin (2015, ss. 11, 19, 294) sanat-temelli araştırmanın nicel ve nitel paradigmalardan farklı olarak “alternatif” bir paradigma olduğu iddiası biraz aşırı olabilir, ancak aynı zamanda rezonans ve çağrışım üzerine odaklanmanın (Leavy, 2015, s. 294) sanat-temelli araştırmayı özel kıldığı kabul edilmelidir. Ayrıca, yapma (yaptırma) üzerindeki vurgusu, bilginin daha sade bir şekilde ifade edilebileceği ya da sanatsal pratiğin kendisinin yaratılması yoluyla somutlaştırılabileceği ve üretilebileceği fikrini ortaya çıkarmaktadır. Cooperman'ın (2018) daha şiirsel ifadesini kullanmak gerekirse, “Sanat-temelli araştırma, kaynak materyalimizin bedenlerin ve seslerin birbirine yakınlığından ve işbirliğinden meydana geldiği bir ten araştırmasıdır” (s. 22).

Sanat-temelli araştırmaların sanat iletişim repertuarlarını kullanması, kısmen (akademik) bilgiyi aktarmak için hala yazılı metinlerin kullanıldığı anlamına gelir. Ufuk açıcı bir örnek, Leavy'nin (2011) kadınların partnerleri, akrabaları ve kendi bedenleriyle ilişkileri hakkındaki (mülakata dayalı) araştırmaları aktarmak için kurgusal bir format kullanan *Low-Fat Love* romanıdır. Ek olarak, sanatsal iletişimsel repertuarların zenginliği, çok farklı yazılı olmayan iletişim araçlarının kullanılmasına imkan tanır. Leavy'nin (2015) genel bakışı; olasılıkların ilk fikrini vermektedir:

Temsili biçimler kısa öyküler, romanlar, deneysel yazı formları, grafik romanlar, çizgi romanlar, şiirler, alegoriler, kolajlar, resimler, çizimler, heykel, 3 boyutlu sanat, dokuma ve iğne işi, performans senaryoları, tiyatro gösterileri, danslar, filmler ve şarkılar ve müzik notalarını içerir, ancak bunlarla sınırlı değildir (s. ix).

Araştırma bulgularını sırasıyla dramatik bir senaryoya çeviren ve böyle bir senaryo temelinde canlı bir performans yaratan etnodrama ve etnotiyatrodan (Saldaña, 2005, 2011) enstalasyon sanatına (Lapum, 2018) kadar pek çok örnek vermek mümkündür.

Bu beş yaklaşım, Tablo 1'deki gibi özetlenebilir, ancak hemen belirtilmelidir ki, bu genel bakış bu beş yaklaşımın yalnızca her birinin karmaşıklığına (ve içindeki çelişkilere) adil davranmanın imkansızlığı nedeniyle değil, aynı zamanda aralarındaki örtüşme nedeniyle de sınırlı kalmaya mahkumdur. Örneğin, bilginin yayılımına odaklanan Kara'nın (2015), akademik yayımda sanatsal repertuarların kullanımı hakkında kapsamlı bir tartışması vardır. Bir çoğu sanat-temelli araştırma örnekleri kadar iyi tartışılabilecek pek çok örnek sunmaktadır. Diğer bir örnek, *American Anthropologist*'teki görsel antropoloji bölümünün yeniden adlandırılmasıdır. Yeni *çok modlu antropoloji* ismi, bölüm editörlerinin “antropologlar olarak dahil olduğumuz medya ekolojilerindeki değişiklikler, görsel antropolojiyi kapsayıcı olarak kalırken, diğer medya pratiği

14 Sanat-temelli araştırmaların, uygulamaya dayalı araştırmalara genişletilebileceği tartışılabilir, ancak bu, bu makalenin kapsamı dışındadır. Ayrıca sanat-temelli araştırmalar için farklı etiketler kullanılmıştır. Örneğin, Kanada'da *araştırma oluşturma* etiketi sıklıkla kullanılmaktadır (bkz. Örn; Loveless, 2015).

15 Sanat-temelli araştırma, daha fazla sanatsal repertuarı akademiye entegre etmeyi amaçlayan tek entelektüel proje değildir. Örneğin, (çoğunlukla) bir dizi feminist proje olan kurgu eleştirisi; kurgusal yazı, teori ve eleştiriyi birleştirmeyi amaçlar (Gibbs, 2003; Haas, 2017). Ancak sanat-temelli araştırma, yazılı metinden uzaklaşması nedeniyle burada özellikle önemlidir.

biçimlerini içerecek şekilde bakış açımızı genişletti” motivasyonu ile değiştirilmiştir (Collins, Durinton ve Gill, 2017, s. 142).

Örtüşmenin çok somut hale geldiği daha ilginç alanlardan bir tanesi, katılımcı pratiklerle ilişkilidir. Bu makalede, katılımcı araştırma bilgi alışverişi yaklaşımının bir parçası olarak öncesinde tartışılmıştır, ancak sanat-temelli araştırma hakkında yazan bazı yazarlar, katılımın sanat-temelli yaklaşım için de önemli olduğunu öne sürerek ortak bilgi üretim fırsatlarını vurgulamaktadır: “Sanat-temelli sorgulamanın kalbinde toplumsal adalet ve üretim ve bilginin yayılımı üzerindeki kontrol ile ilgili radikal, politik temelli bir ifade bulunmaktadır” (Finley, 2008, s. 72). Diğer araştırmacılar, (görsel) sanat-temelli katılımcı yöntemleri “nihayetinde hem veri olarak hizmet eden hem de veriyi temsil edebilen sanatı yaratan araştırma katılımcıları” (Leavy, 2015, s. 232) ile, sanat-temelli araştırmaların bir alt kümesi olarak ya da bunları bir araya getirebilen iki ayrı gelenek olarak (Gutberlet, Jayme de Oliveira ve Tremblay, 2017) değerlendirir. Bu anlamda, örneğin burada tartışılan yaklaşımların birçoğunda – “katılımcıların yarattığı fotoğraflar ve anlatıların birleşimi” (Jarldorn, 2019, s 1) – olan fotoses türünün/yönteminin nasıl yer aldığı dikkate değerdir.

Tablo 1

Beş Yaklaşımın Genel Görünümü

Yaklaşım	Amaç	Akademik disiplin(ler) ile ilişkisi	Baskın yöntem(ler)	Kamu(lar) ile ilişkisi	Özne konum(lar)ı	Bilgi üretimi
Bilim iletişimi, bilimin popülerleştirilmesi ve bilgi yayılımı	Bilgi alımını demokratikleştirme	Post ante	(Kitlesele) medya	Dağınık hedef grup	Bilgi simsarları ile çalışan geleneksel akademisyenler	Doğrusal iki aşama
Bilgi değişimi ve katılımcı, dönüştürücü ve müdahaleci (eylem) araştırması	Bilgi üretimini demokratikleştirme	Birden çok disiplinde	Diyalojik formatlar (sözlü ve yazılı ağırlıklı)	Ortak bilgi üretimi	Akademik özne konumunu hibritleştirme	Diyalojik
Çok modlu akademik iletişim	Yazımı genişletme	Yazım çalışmalarında (ve ötesinde)	Görsel işitsel ve çevrimiçi	Kamuları genişletme	Akademik özne konumunun post-yazımı	Yineleyen
Görsel antropoloji ve görsel sosyoloji	Antropolojik yazımı genişletme	Antropoloji ve sosyolojide	Film ve fotoğraf	Kamuları genişletme	Akademik özne konumunun post-yazımı	Yineleyen
Sanat-temelli araştırma	Bilgi üretimi ve iletişimi genişletme	Sanatın birden çok disiplinle birleşmesi	Sanatsal repertuarlar	Kamuları genişletme	Akademik özne konumunu hibritleştirme	Yineleyen

Demokrasinin Aynalı Sarayı

DAS, Respublika! sanat festivalinin bir parçası olarak 4 Kasım 2017 – 19 Ocak 2018 tarihlerinde Kıbrıs'ta gerçekleşen bir sanat enstalasyonudur (enstalasyon sanatının açıklaması ve eleştirel bir tartışması için bkz. Bishop, 2005). Respublika!'nın küratörlüğünü ben üstlendim ve sanat merkezi NeMe ve Kıbrıs Community Media Centre ile işbirliği içinde organize edildi. *DAS* enstalasyonu, Respublika!'s Participation Matters sergisindeki 17 sanat eserinden biriydi. Aynı zamanda teorik bir bakış açısı olarak ve yazılı akademik metni aşmak için bir deney olarak benim tarafımdan oluşturuldu.

DAS, büyük ölçüde Laclau ve Mouffe'un (1985) söylem teorisi tarafından şekillenen, kendi anlamı ve doğası üzerinde sürekli devam eden ideolojik bir mücadelenin yeri olarak demokrasinin olumsuzluğunun eşzamanlı bir şekilde maddileştiği ve simgeleştirdiği¹⁶ bir asamblajdı¹⁷. Aynı zamanda farklı ideolojilerin, siyasi bir mücadeleye nasıl dahil olduklarını yansıtan, çeşitli medyalar aracılığıyla aktarılan bütün yurttaşlara farklı, bazen çelişkili kimlik noktaları sunan, kişiselleştirme (Bennett, 2012) ve görsele (Veneti, Jackson ve Lilleker, 2019) sıklıkla yapılan güçlü vurgularıyla bir asamblajdı. Son olarak *DAS*, yurttaşların kalpleri ve zihinleri üzerindeki bu ideolojik mücadelenin, her daim eşsiz ancak yine de kaçınılmaz bir şekilde beden politikasına kazınan bedenlenmiş bir mücadele de olduğunu aktarmayı amaçladı.

Bu söylemsel-teorik demokrasi modelini aktarmak için *DAS*, lunaparklarda ve eğlence fuarlarında geleneksel bir cazibe merkezi olan aynalar evi konseptini kullandı. Aynalar evi bu örnekte şeffaf akrilik paneller ve şeffaf olmayan melamin paneller ve aynalarla yapılmış bir labiretten oluşur (bkz. Şekil 1). Aynalar evinin kendisi zaten demokrasi için bir metafor olarak görülebilir, çünkü ziyaretçileri, ziyaretçiler tarafından yaratılmayan (bir yaratıcıya güç devreden), fakat çalışmak için ziyaretçilerin eylemlerine gereksinim duyan bir labirette konumlandırır. Enstalasyondaki aynalar aynı zamanda bireyleri gösterir, ama görsel bir kolektivite – tek kişilik insanlar üreterek onları çoğaltır. Aynı zamanda, sarayın aynaları çeşitlilik ve değişim üreten yarı sonsuz yansımalar yaratarak temsil kavramını karmaşıktırır. Aynalar evinde temsil, zorunlu olarak istikrarsızdır.

16 Bir enstalasyonun söylemsel ve maddi bir asamblaj olarak özgünlüğü, onu bu makalede (ya da bir filmde ya da başka herhangi bir biçimde) tam olarak yansıtmayı imkansız kılmaktadır. Bu makalenin aynı zamanda odak noktası olsa bile, bu makaledeki *DAS*'ın görselleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca, Respublika! sergisindeki *DAS* enstalasyonunun özgünlüğü, ziyaretçilerin deneyimlerini etkileyen yazılı akademik metnin hegemonyasına dair bir bakış açısını içermeyi imkansız hale getirdi.

17 Bkz. Carpentier (2017, s.4ff), Guattari (1993, s. 14) ve ek olarak; DeLanda (2006, s. 12).

Şekil 1. Demokrasinin Aynalı Sarayı'nın içinden bir fotoğraf (fotoğraf yazara aittir)

DAS, “halk” adına konuşan ve ideolojilerin “halk” üzerindeki talebini temsil eden beş ideolojik sesi bir araya getirerek, bu oyuna temsil ve katılımı birlikte bir boyut katmaktadır (transkripsiyonlar için bkz. Carpentier, 2019, s. 153). Her bir ses – neredeyse insan boyutunda bir televizyon ekranına yansıtılan bir aktör tarafından temsil edilen – “Ben halkım” cümlesinin tekrarıyla açık bir şekilde “halk” adına konuşur. Bu sesler, ziyaretçileri dayanışmacı, liberal, militarist, otoriter ve milliyetçi sesleriyle özdeşleşmeye davet eder, ancak saray aynı zamanda ziyaretçileri maddi olarak bu seslerin içine gömmekte (ve tuzağa düşürmekte)dir.

Bununla birlikte, bu beş ses ve ideolojik savları birlikte ele alındığında çelişkilidir ve demokrasinin çeşitliliğe uyum sağlayabileceğini (ve sağlamak zorunda olduğunu) ve buna dayandığını göstermektedir. Beş sesin tamamı homojenlik ve istikrar iddiasında bulunur, fakat bunların yan yana gelmesi aynı anda demokrasinin heterojenliğini ve olumsuzluğunu gösterir. Ayrıca, seçilen ideolojik projelerden bazıları, demokrasinin sınırlarına ve belirli ideolojilerin demokrasi için oluşturduğu tehditlere de işaret etmekte ve demokrasinin hiçbir zaman kurulmadığı ve gerçekleştirilmediği fikrini içermektedir. Beş ideolojik projenin tamamı, aynalar evinde gösterilen bir hologramı andıran belirli bir birey tarafından aktarılır (bkz. Şekil 2). Bu süreç boyunca kopyalanırlar ve onları istikrarsızlaştıran performatif varyasyonlar meydana gelir, ancak aynı zamanda ziyaretçileri onlarla birleştirirken, onları da ziyaretçilerle birleştirir. Demokratik olumsuzluk ve demokrasi içindeki dolaylı çelişkiler hem anlam kazanmakta hem de ziyaretçilerin bedenlerine kazınmaktadır¹⁸.

18 Bu ve önceki iki paragraf daha önce Carpentier'in kitabında (2019) yayınlanmıştır.

Şekil 2. Demokrasinin Aynalı Sarayı'nın içinden bir fotoğraf (fotoğraf yazara aittir)

Demokrasinin Aynalı Sarayı İçinde / Aracılığıyla Bilgi Üretmek ve Aktarmak

DAS'ın deneysel doğası ve medya ve iletişim çalışmaları alanında (ve bu konuda siyaset teorisi alanında) bu tür deneylerin nadir olması, açık bir şekilde bu projenin süreci ve çıktısı üzerinde daha kapsamlı olarak düşünme ihtiyacını doğurmaktadır. Bir deney olarak, *DAS*, çok modlu ve sanat-temelli araştırma¹⁹ yaklaşımlarıyla daha yakından ilişkili ve yayma yaklaşımına karşı daha eleştirel olsa da, bu makalenin ilk bölümünde tartışılan beş yaklaşımdan ilham almıştır. Aynı zamanda, literatür taraması ve *DAS* analizi arasındaki tekrarlamalar, bu beş yaklaşımı makalenin bu bölümündeki analitik yansımaları yapılandırmak ve desteklemek için kullanırken, bazı temel boyutlarının açıklığa kavuşturulmasına da olanak tanımaktadır. Metodolojik olarak, bu düşünceyi temellendirmek için otoetnografik bir prosedür kullanılmıştır. Bu tür nitel araştırma yönteminde, “kişisel deneyim (oto)”, “kültürel deneyimi (etno)” anlamak için “sistemik olarak analiz (edilmiş) (grafi)”dir (Ellis, Adams ve Bochner, 2010, para. 1). Bu özel durumda, *DAS*'ın yapılandırılmasına ilişkin kişisel bedenlenmiş ama aynı zamanda metinselleştirilmiş deneyim, bu sistemik analizin temelini oluşturmuştur.

Deneyin gösterdiği ilk şey, iletişimsel boyutun bilgi üretim sürecinin tamamından ayrılmayan, bilgi üretiminin farklı bileşenlerinin bütünleşik ve yinelenmeli doğasıdır (bkz. Murray, 2009, s. 8). Bu bağlamda yinelenbilirlik, (nitel) metodolojik anlamı ile oldukça uyumlu bir anlam kazanmaktadır (Aspers ve Corte, 2019). Bu tartışma, iletişimsel bir araç olarak yazılı metnin bilgiyi etkilemesi ve fikirlerin ifade edilmesi, iletilmesi ve aktarılması olarak görülen akademik yazım ile de bağlantılı olarak daha önce yapılmıştır (bkz. Örn; Bazerman, 1998). Bununla birlikte, iletişim araçlarının bilgi-üretme kapasitesinin tanınması ve bilgi üretim sürecinin tamamında

¹⁹ Bu etiket aynı zamanda görsel antropoloji / sosyolojiyi de içermektedir, çünkü çok modluluk artık bu yaklaşımda da sıklıkla kullanılmaktadır. Antropoloji / sosyoloji kısalık olsun diye açıkça belirtilmemiştir.

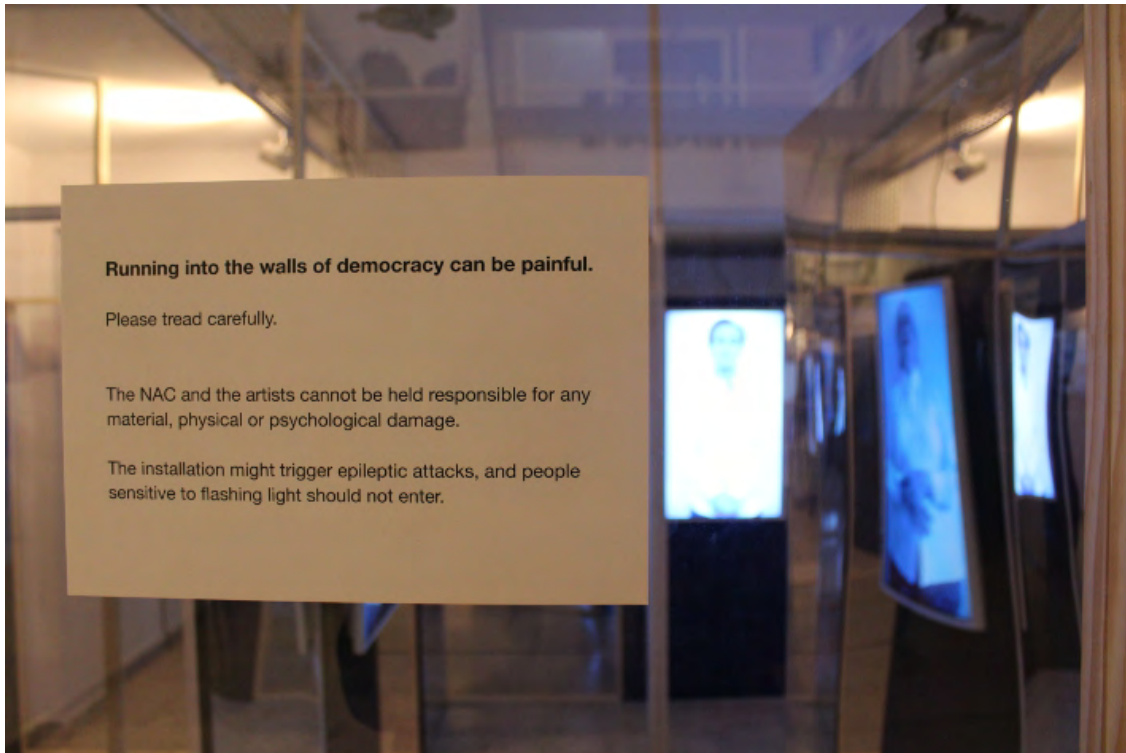
bilgi iletişiminin derinlemesine uygulanması yazılı metinle sınırlı kalmamıştır (W. Mitchell, 1994); ayrıca *DAS*, bilgi üretimi ve onun iletişimi arasındaki derin ilişkiyi göstermektedir.

Wysocki ve arkadaşları (2019, s. 19), çok modluluk ile ilgili manifestolarında, “eyleme pratiğinin” “eleştirel faaliyetten” bağımsız olmadığını veya *DAS* özelinde bir kurulumun inşasının kendisinin de teori oluşumuna (yinelemeli olarak) katkıda bulunduğunu ileri sürer. Onlara göre;

Ayrıca, eyleme pratikleri ve eleştirel faaliyet karşılıklı olarak destekleyici hale getirilmelidir. Böyle bir bakış açısı şu ya da bu paradigmaya ayrıcalık tanımaz, ancak onları aynı madalyonun iki yüzü olarak görür: analiz; üretimi bilgilendirir; üretim; analizi bilgilendirir ... (s. 19).

Burada özellikle önemli olan, farklı iletişim yöntemleri arasındaki farklılıkların üretici kapasitesidir: Aralarında yeniden kavramsallaştırma ve yeniden ifade etme fırsatları sunan anlam boşlukları açılır (Cope ve Kalantzis, 2009, s. 14).

DAS enstalasyonu tasarlanırken ve inşa edilirken kendi dinamiklerini üretti ve maddiliği içinde/ aracılığıyla, teorik çerçeveyi yeniden düşünmek ve genişletmek için neredeyse-özerk taleplerde bulundu. Pratikte, enstalasyonun yapılması sırasında birçok operasyonel kararın alınması gerekiyordu, kendi mantığı ve mutlu tesadüfleri olan bir süreçti ve bazılarının önemli teorik yansımaları oldu. Bu durum birkaç örnekle açıklanabilir: İlk olarak, NeMe koordinatörlerinden biri şeffaf akrilik panellerden biriyle oldukça tatsız bir karşılaşma yaşadığında (çıkış olduğunu düşünüyordu, ama değildi) (ziyaretçi) güvenlik sorunları daha önemli bir mesele haline geldi. Bu nokta daha sonra, sergi açılmadan hemen önce, “demokrasinin duvarlarına çarpmak acı verici olabilir” şeklinde ziyaretçileri uyaran bir notla belirli hale getirildi (bkz. Şekil 3). Bu da, o zamana kadar teorik çerçevede görsel olarak neredeyse tamamen eksik olan duygulanım vurgusunu beraberinde getirdi.

Şekil 3. Duvarlara çarpma uyarısı (fotoğraf yazara aittir).

Ancak *DAS*'ın maddi yapısından çıkan en önemli (ve çözülemez) soru, demokrasinin sınırlarıyla ilgili soruydu. Kare şeklindeki *DAS*'ın kendi duvarları ve galerinin duvarlarıyla oluşan bir dış kısmının olması kaçınılmazdı. Ayrıca bir girişi ve çıkışı olması gerekiyordu. Aynalı sarayın fiziksel yapısı sadece bu dış kısım ile ilgili teorik soruyu değil, aynı zamanda çıkışın (teorik olarak) ne anlama geldiği sorusunu da doğurdu. Enstalasyon, galerinin bodrum katında yapıldı ve (yukarı doğru) girdap metaforuna referansla çıkış olarak küçük bir döner merdiven kullanılmasına imkan verdi (bkz. Şekil 4). Daha da ilginç olan, serginin bitiminin ardından enstalasyonun yıkılmasını içeren son aşamaydı. Bu aşama demokrasinin kolayca sona erebileceğini ve gerçekleşirse/gerçekleştiğinde bunun (büyük olasılıkla) vatandaşlarının elinde olacağını acımasız bir hatırlatıcısı işlevi gördü.

Şekil 4. Çıkış merdivenleri (fotoğraf, Sakari Laurila'ya aittir, NeMe'nin izniyle).

İkincisi, deney, içerdiği özne konumlarının karmaşıklığını ve hibritliğini gösterir. Cooperman'ın (2018) sanat-temelli araştırma hakkındaki yazısı bu noktayı güzel bir şekilde örneklemektedir: "Kim ve ne olduğumuzu çok düzgün bir şekilde inşa eden ve üreten iktidar sistemlerini çözenin bir parçası olarak bu kimliği riske atmayı seçiyoruz" (s. 22-23). Sanatsal ve akademik repertuarlar, demokrasi teorileri, temsil ve katılım ve ahşap, akrilik ve melamin paneller, aynalar ve TV ekranlarını içeren materyal bileşenlerinin assemblajını yaratmak, en azından akademisyenin özne pozisyonunu karmaşıktırılmaktadır. *DAS*'ın yazarlığı, akademisyenin özne konumunun, sanatçının özne konumu gibi diğer özne konumlarıyla nasıl birleşebileceğini göstermekte ve akademisyenin özne konumunu ortadan kaldırmadan, her iki özne konumuna ifadesel süreç vasıtasıyla tesir etmektedir.

Her iki özne konumu, unsurları paylaşırsa bile (örneğin; Janesick'in (2001) ileri sürdüğü gibi, yaratıcılık ve sezgi), daha iyi bir kavram eksikliğinden dolayı, Sinner'in (2014) "artademics

(sanatemisyen)" dediği şeyle açık bir şekilde birleşmelerinin²⁰ bir takım çıkarımları bulunmaktadır, bu da *DAS*'ın yazarlığı sayesinde görünür hale gemiştir. Akademik-sanatsal uygulamalar, *DAS*'ın açıkça belirttiği gibi, her iki özne konumunun uzlaştırılabileceğini ve (dolayısıyla) birbirlerini karşılıklı olarak dışlamadıklarını göstermektedir. Diğer bir deyişle, akademik bir özne konumu, sistematikliği icra etme, kesinlik ve soyutlama duygusu ve etik bir konumsallık ve şeffaflık ve diyalojik göndergesellekle özdeşleşme²¹, sanatsalın araçsallaştırılmasına yol açmaktan ziyade estetiğe olan karmaşık bağlılığına ve soyutlama, etik ve farklı şekilde olmasına rağmen sanatları niteleyen diyalojik göndergesellik duygusuna saygı duyan sanatsal repertuarların konuşlandırılmasıyla birlikte mümkündür. Ayrıca, bu uygulamalar, akademik ve sanatsal repertuarların zenginleştirilmesine imkan tanıyarak, genellikle bilginin gelişmesi için bu uzlaşmanın potansiyel olarak faydalı olduğunu gösterir. Üçüncüsü, bu uygulamalar, akademinin bilgi üretiminin biricik alanı olmadığını, sanat dahil birçok farklı toplumsal alanın da bilgi üretimiyle uğraştığını ve tekil bir bilgi üretim merkezi efsanesinin geçerli olmadığını gösterir. Finley'nin (2008) yazdığı gibi; "bilimin yol açması gereken şey; yekpare 'gerçeğe' karşı bir isyan eylemidir" (s. 73). Ve son olarak, hibrit bir akademik-sanatsal özne konumu tarafından yönlendirilen bir bilgi iletişim biçimi olarak *DAS*, geleneksel bilgi yayma yaklaşımına özgü olan bilgi simsarlarına bağımlılığı azaltarak iletişim sürecinin daha fazla sorumluluk almasına olanak sağlamıştır. Bu, Fahnestock'un (1986) "bilimsel uyarlamalar" dediği şeyden ayrılarak, akademisyen-sanatçıyı daha özerk hale getirmektedir.

Önceki paragraflar, bu özne konumlarının uzlaştırılmasının kolay olduğunu iddia etmeyi amaçlamamaktadır. Özellikle, her iki özne konumunun performansının bir parçası olan beceriler sorunu bulunur, çünkü bunların yokluğu "sanatemisyen" in hibrit özne konumunun bozulmasına yol açabilir. Capous-Desyllas ve Morgaine'in (2018) önsözlerinde yazdığı gibi; "Bazı [sanat-temelli araştırmaların] savunucuları, araştırmacıların çalışmalarında amatör görünmemek için seçtikleri sanat biçiminde gerekli beceri ve teknikleri geliştirmelerinin gerekli olduğunu vurgulamaktadır" (s. xii). Örneğin Finley (2008), sanatsal pratiğe yeterince aşına olmayanlar için eğitim önerir. Aynı argüman akademik bileşen için de yapılabilir. Diğer stratejiler, işbirlikçi ekiplerin kurulmasından (Eisner, 2018) ya da örneğin Leavy'nin (2015) öne sürdüğü gibi daha az talepkar olmaktan oluşur: "[Sanat-temelli araştırma] sanat için sanat değildir. Sanatsal olan farklı bir şeydir, ama yalnızca sanatsal değildir" (s. 30). *DAS* deneyi, enstalasyon sanatının özgünlüğü ve hem bu sanat formu hem de akademik araştırma hususunda rahat ve bilgili bir "sanatemisyen" ile birleştirilmiş bir destek ekibinin – konstrüksiyonu inşa etmek için iki marangoz (bkz. Şekil 5'te Stavros Anastasiou iş başında); bir sanat merkezi koordinatörü ve aynı zamanda bir mimar olan Yiannis Colakides ve topluluk film yapımcısı olarak eğitim almış bir yapım asistanı olan Siddharth Chadha – oluşturulmasının²² yeterli olduğunu göstermektedir.

20 Bununla birlikte alternatifler vardır. Örneğin Finley (2008), burada kullanılması biraz uzun olan "araştırmacı olarak sanatçılar / sanatçı olarak araştırmacılar" (s. 73) ifadesine başvurur.

21 Burada, akademik bilgi birikimine açık bağlantı olarak tanımlanmaktadır.

22 İsveç'teki Uppsala Stadsteater (oyuncuları Emil Brulin ve Åsa Forsblad Morisse ile birlikte); profesyonel olmayan oyuncular Vaila Doudaki, Gary Gumpert ve Annika Waern ve Respublika! yardımcı küratörü Olga Yegorova tarafından ek destek sağlandı.

Şekil 5. Marangoz Stavros Anastasiou ile yapım aşaması (fotoğraf yazara aittir).

Üçüncüsü, deney, *DAS* gibi projelerin çeşitli kamulara ulaşma yeteneğini gösterir. Beş yaklaşımı ele alan literatürün önemli bir kısmı, yazılı olmayan akademik metinlerin (ya da farklı yazılmış metinlerin) farklı ve/veya daha geniş kamulara ulaşma yeteneği konusunda kayda değer bir iyimserliği ifade etmektedir. Örneğin Leavy (2015), “sanatsal temsil biçimlerine dönüş, geleneksel olarak akademik araştırmalardan yararlananlara dayatılan eğitimsel ve sosyal sınıf önyargılarından bazılarını hafifleterek, toplumsal araştırmayı daha geniş ve halka açık hale getirir” demektedir (s. 292). Literat ve arkadaşları (2018), daha dikkatli bir şekilde formüle edilmiş olmasına rağmen benzer bir argüman kullanarak çok modlu araştırma hakkında yazmaktadır. Araştırmacılar, “araştırma sonuçlarını birden çok yöntemde ve birden çok platformda aktararak, araştırmacıların geleneksel akademik izleyicilerin ötesine erişebileceğini” yazmaktadır (s. 572). Literat ve diğerlerine göre; içeriğin erişilebilirliği, bu artan erişime ulaşmanın anahtarıdır ve bu da vatandaşlara daha fazla ve daha iyi bir şekilde araştırma bulgularına dahil olma fırsatı sunar.

Bununla birlikte, artan ve daha çeşitli bir kamu erişimi, bu bağlamda kullanılan tek argüman değildir. Bilgi değişimi yaklaşımı tartışmasında bahsedildiği üzere, bilgi üretimine katılım – bilgi paylaşımı – da olası bir çıktı olarak ifade edilir. Örneğin Literat ve arkadaşları (2018), çok modlu araştırma hakkındaki makalelerinde, “bilgiyi, araştırma katılımcıları ile birlikte yaratma” (s. 568) kabiliyetine işaret eder. Bazı durumlarda, katılımcı argüman, bahsedilen akademik alan ve diğer toplumsal alanlar arasındaki güç ilişkilerinin tekrar ayarlanma olasılığı gibi daha geniş anlamda kullanılmaktadır; bu durum, yalnızca paylaşılan bilgi üretimi için alanlar açmakla kalmayıp aynı zamanda (bilgi iletişiminin) daha çeşitli yorumlar(ın)a ulaşmak için fırsatlar yaratır. Leavy’nin (2015) tartıştığı şekliyle; “araştırmayla üretilen sanat eserleri anlam oluşturmayı demokratikleştirebilir ve akademik araştırmacıları ‘uzmanlar’ olarak merkezsizleştirebilir” (s. 26).

DAS deneyi bu iyimser bakış açılarını kısmen desteklemektedir. Respublika! Participation Matters sergisi, yerinde gözlemler ve resmi olmayan görüşmelerin yanı sıra ziyaretçi defterindeki yazıların analiziyle birleştiğinde, serginin akademisyenlere özgü olmadığı görülmektedir. Ayrıca, Vimeo’daki²³ *Demokrasinin Aynalı Sarayı’na Bir Ziyaret* filminin 207 tekil görüntülemesi ve Respublika! kataloğunun²⁴ 1814 kez indirilmesi, somut veriler eksik olsa dahi yalnızca akademisyenler tarafından yapılmamıştır. Ancak aynı zamanda, sanat galerisi, giriş ücreti alınmadığında ve galeri büyük bir Kıbrıs şehrinin (Limasol) merkezinde yer aldığıda bile yeni istisnalar yaratmaktadır²⁵. Sanatsal repertuarların kullanımı, akademik kurumlarda çalışmayan (veya eğitim almayan) kişiler için alanlar açar; bununla birlikte, sanat kurumlarının da herkes tarafından erişilebilir olması gerekmez. Bu, çok modlu ve sanat-temelli bazı araştırma savunucularının coşkusunu düşürse bile, tüm akademisyen olmayanları bir araya getiren “genel kamu” düşüncesinin yararsız bir mit olduğunu ve yalnızca çeşitli kanallar aracılığıyla kusurlu olarak ulaşılabilen, çeşitli özelliklere sahip çeşitli kamular (veya hedef gruplar) açısından düşünmemiz gerektiğini unutmamalıyız.

Bilgi değişimi yaklaşımında ve sanat-temelli araştırma yaklaşımının bazı bölümlerinde görebileceğimiz gibi, katılımcı bilgi üretimi söz konusu olduğunda DAS yüksek beklentileri karşılamadı. Yaratıcısı olarak, konsept ve yapım sürecinin kontrolü (bir destek grubu tarafından desteklenmeme rağmen) sıkı bir şekilde bende kaldı. DAS, etkileşimli sanatla çok daha yakından ilişkiliydi ve “harekete geçirilmiş izleyicilere” (Bishop, 2005, s. 102), kendilerini sanat eserine kaptırma ve demokrasinin olumsuzluğunu fiziksel olarak deneyimleme ya da başka bir deyişle ideolojik olarak kakafonik doğasının bedenlenmiş deneyimine sahip olma fırsatı sunuyordu. Yine de sanat eseri, aynalı saraya girmek ve videoların bedenine yazılması için ziyaretçinin vücuduna ihtiyaç duyuyordu. Bununla birlikte, etkileşimli olsa dahi, çok açık veya çok “okuyucuyla ilgili” (Barthes, 1974, s. 4) olmaktan kaçınan yüksek düzeyde yapılandırılmış teorik bir metindi. “Oldukça edebi” metinler yoruma açık olsa bile, DAS’ı fazla “okuyucuyla ilgili” hale getirmek, onu akademik araştırma iletişimi alanının dışına itebilir. Bu tartışmasız olarak, yorumsal çeşitlilik ve metinsel açıklığın (Leavy, 2015, s. 26) kutlanmasının değerlendirilmesi gereken alanlardan biridir. Yine de, ziyaretçilere demokrasinin olumsuzluğunu deneyimleme fırsatı sunmak, yazılı metinlerin yazarı olarak neredeyse hiç yaşamadığım tatmin duygularını doğurdu. Ayrıca, ziyaretçilere tüm sergi boyunca rehberlik edebilmek (Respublika! küratörü olarak) ve DAS’tan çıktuktan sonra deneyimlerini tartışabilmek, yazılı akademik metin yazarlarının neredeyse hiç karşılaşmadığı benzersiz, oldukça değerli ve tatmin edici bir deneyimdi.

23 <https://vimeo.com/249194905>

24 Yazma sırasındaki veriler: 1 Eylül 2019.

25 Bu nedenle bir takım Respublika! etkinlikleri ve performansları *NeMe Sanat Merkezi*’nin dışında yer aldı, ancak DAS merkezde sergilendi.

Sonuç

Hem beş yaklaşımın genel bakışı – hepsi akademik bilgiyi aktarırken, kendi yollarıyla metinsel çeşitlilik gerektirir – hem de *DAS* deneyi, medya ve iletişim araştırmalarındaki (ve ötesindeki) akademisyenlerin alternatif akademik iletişim biçimleriyle yazılı akademik metinlerin kullanımını tamamlamaları için bir davet olarak okunabilir (ve böyle olması amaçlanmıştır). Bir dizi alan, bu henüz yeni olan yöntemleri konuşlandırmada önemli ilerlemeler kaydetmiştir ve en azından çok modlu ve sanat-temelli araştırmalarla daha fazla deney yapmak, onları eleştirel olarak değerlendirmek ve onlardan öğrenmek ve daha sonra bu alternatif yöntemleri “düzenli” iletişim repertuarımıza dahil etmeyi düşünmek için geçerli sebepler sunmaktadır.

Bu, asırlık akademik araştırma tarihinde hayati öneme sahip olduğu kanıtlanmış yazılı metinden (açıkça) bir vazgeçme çağrısı değildir. Yazılı metin, teori oluşturma, argümantasyon ve karşı argümantasyon, göndergesellik ve daha fazlasıyla iyi bir şekilde işleyen belirli olanaklara sahiptir. Örneğin, yazılı bir akademik metinde *DAS*'ın otoetnografik analizini resmetmek, bireysel yaratıcı bir deneysel deneyimini görünür kılmak ve *DAS* tarafından ve onun üzerinde yansımalar topluluğuna bir anlam katmanı eklemek bilinçli bir karardır. Ayrıca, Jagodzinski ve Wallin (2013, s. 21), azalan okuryazarlığın sonuçlarına karşı uyararak, mevcut konjonktürü postalfabeleştirme ile nitelendirilmiş olarak tanımlamışlardır. Daha az değil, artan ve birikmiş okuryazarlıklara ihtiyaç olduğu kolaylıkla söylenebilir; bu açıdan bakıldığında, akademisyenlerin bir ikame mantığına katkıda bulunmamalarına dikkat etmeleri için geçerli sebepler vardır. Diğer bir deyişle, Murray'in (2009, s. 8) ikame yerine ilave argümanı her zamankinden daha geçerlidir.

Aynı zamanda, ileri sürdüğüm gibi, alternatif (sanatsal) iletişim yöntemleri; bilgi üretimi, bilgi iletişimi, hibrit özne pozisyonları ve çeşitlendirme, etkileşim ve kamuların katılımı düzeylerinde göz ardı edilemeyecek kadar umut verici şeylere sahiptir. Ama burada da dikkatli olmak ve bu alternatif akademik iletişim yöntemlerini aşırı coşkulu bir şekilde karşılamaktan kaçınmak için nedenler bulunmaktadır. Akademik topluluğu yeniden yapılandırmanın, hibrit özne pozisyonlarının çalışmalarının kimliğini oluşturmanın ve gerekli genişletilmiş beceri setlerini edinmenin ve dağıtmanın karmaşıklığı göz önüne alındığında, çok modlu ve sanat-temelli araştırma bir davet olarak kalmalı ve bir gereklilik haline gelmemelidir. Ancak, tersine, akademisyenler bu yeni uygulamalara dahil olduklarında, hala çoğu zaman eksik olan kurumsal takdir ve desteğe ihtiyaç vardır (Levay, 2015, s. 266ff). Daha alınacak çok uzun bir yol olsa bile – özellikle medya ve iletişim çalışmaları alanında – dikkatli ve eleştirel bir şekilde ilerleyerek daha fazla deney yapmaya istekli ciddi bir akademisyen kitlesi yaratmak, nihayetinde alanı zenginleştirmeye de imkan tanıyacaktır.

Kaynaklar

Alter, N. (2018). Introduction. In N. Alter (Ed.), *The essay film after fact and fiction* (ss. 1–29). New York, NY: Columbia University Press.

Aspers, P., ve Corte, U. (2019). What is qualitative in qualitative research. *Qualitative Sociology*, 42(2), 139–160.

Barone, T. (2008). Creative nonfiction and social research. J. G. Knowles ve A. Cole (Eds.), *Handbook of the arts in qualitative research* (ss. 105–115) içinde. London, UK: SAGE Publications.

Barthes, R. (1974). *S/Z*. Malden, MA: Blackwell.

Bateson, G., ve Mead, M. (1942). *Balinese character: A photographic analysis*. New York, NY: New York Academy of Sciences.

Bazerman, C. (1988). *Shaping written knowledge: The genre and activity of the experimental article in science*. Madison, WI: University of Wisconsin Press.

Bennett, W. (2012). The personalization of politics: Political identity, social media, and changing patterns of participation. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 644(1), 20–39.

Bishop, C. (2005). *Installation art: A critical history*. London, UK: Tate Publishing.

Blundell, T. (2017). Protein crystallography and drug discovery: Recollections of knowledge exchange between academia and industry. *IUCrJ*, 4, 308–321.

Bryant, C. (2003). Does Australia need a more effective policy of science communication? *International Journal of Parasitology*, 33, 357–361.

Burns, T., O'Connor, D. J., ve Stocklmayer, S. (2003). Science communication: A contemporary definition. *Public Understanding of Science*, 12, 183–202.

Capous-Desyllas, M., ve Morgaine, K. (2018). Preface. In M. Capous-Desyllas ve K. Morgaine (Eds.), *Creating social change through creativity: Anti-oppressive arts-based research methodologies* (ss. vii–xix). Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

Carpentier, N. (2017). *The discursive-material knot: Cyprus in conflict and community media participation*. New York, NY: Peter Lang.

Carpentier, N. (Ed.). (2019). *Respublika! Experiments in the performance of participation and democracy*. Limassol, Cyprus: NeMe.

Chaplin, E. (1994). *Sociology and visual representation*. London, UK: Routledge.

Chapman, O., ve Sawchuk, K. (2015). Creation-as-research: Critical making in complex environments. *RACAR: Revue d'art Canadienne/Canadian Art Review*, 40(1), 49–52.

Collins, S., Durlington, M., ve Gill, H. (2017). Multimodality: An invitation. *American Anthropologist*, 119(1), 142–153.

Cooperman, H. (2018). Listening through performance: Identity, embodiment, and arts-based research. M. Capous-Desyllas ve K. Morgaine (Eds.), *Creating social change through creativity: Antioppressive arts-based research methodologies* (ss. 19–35) içinde. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

Cope, B., ve Kalantzis, M. (2009). "Multiliteracies": New literacies, new learning. *Pedagogies: An International Journal*, 4(3), 1–30.

DeLanda, M. (2006). *A new philosophy of society: Assemblage theory and social complexity*. London, UK: Continuum.

Eisner, E. (2008). Art and knowledge. J. G. Knowles ve A. Cole (Eds.), *Handbook of the arts in qualitative research* (ss. 3–12) içinde. London, UK: SAGE Publications.

Elkins, J. (Ed.). (2007). *Visual practices across the university*. Munich, Germany: Wilhelm Fink.

Ellis, C., Adams, T., ve Bochner, A. (2010). Autoethnography: An overview. *Forum: Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, 12(1). Erişim adresi: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1589/3095>

Fahnestock, J. (1986). Accommodating science: The rhetorical life of scientific facts. *Written Communication*, 3(3), 275–296.

Fals-Borda, O., ve Rahman, M. (1991). *Action and knowledge: Breaking the monopoly with participative action research*. New York, NY: Intermediate Technology/Apex.

Finley, S. (2008). Arts-based research. J. G. Knowles ve A. Cole (Eds.), *Handbook of the arts in qualitative research* (ss. 71–81) içinde. London, UK: SAGE Publications.

Ford, B. (1992). *Images of science: A history of scientific illustration*. London, UK: British Library.

Freeman, M. (2016). Approaching knowledge exchange. M. Freeman (Ed.), *Industrial approaches to media: A methodological gateway to industry studies* (ss. 153–174) içinde. London, UK: Palgrave Macmillan.

Gibbs, A. (2003). Writing and the flesh of others. *Australian Feminist Studies*, 18(42), 309–319.

Gibson, J. (1979). *The ecological approach to visual perception*. New York, NY: Psychology Press.

Grady, J. (1996). The scope of visual sociology. *Visual Sociology*, 11(2), 10–24.

Guattari, F. (1993). Machinic heterogenesis. V. Conley (Ed.), *Rethinking technologies* (ss. 13–27) içinde. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.

Gutberlet, J., Jayme de Oliveira, B., ve Tremblay, C. (2017). Arts-based and participatory action research with recycling cooperatives. L. Rowell, C. Bruce, J. Shosh, ve M. Riel (Eds.), *The Palgrave international handbook of action research* (ss. 699–715) içinde. New York, NY: Palgrave Macmillan.

Haas, G. (2017). *Fictocritical strategies: Subverting textual practices of meaning, other, and selfformation*. Bielefeld, Germany: Transcript Verlag.

Henderson, L., Hogan, M., Christian, A., ve Erni, J. (2018). A dossier on making and doing. A. Shaw ve D.T. Scott (Eds.), *Interventions: Communication research and practice* (ss. 273–284) içinde. New York, NY: Peter Lang.

Hockings, P. (Ed.). (1995). *Principles of visual anthropology* (2nd ed.). New York, NY: de Gruyter.

Holm, G. (2008). Visual research methods: Where are we and where are we going? S. Nagy Hesse-Biber ve P. Leavy (Eds.), *Handbook of emergent methods* (ss. 325–342) içinde. New York, NY: Guilford Press.

Ivanič, R. (1998). *Writing and identity: The discursive construction of identity in academic writing*. Amsterdam, The Netherlands: John Benjamins.

Jagodzinski, J., ve Wallin, J. (2013). *Arts-based research: A critique and a proposal*. Rotterdam, The Netherlands: Sense Publishers.

Janesick, V. (2001). Intuition and creativity: A pas de deux for qualitative researchers. *Qualitative Inquiry*, 7(5), 531–540.

Jarldorn, M. (2019). *Photovoice handbook for social workers: Method, practicalities and possibilities for social change*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

Kara, H. (2015). *Creative research methods in the social sciences: A practical guide*. Bristol, UK: Polity Press.

Khadka, S., ve Lee, J. (Eds.). (2019). *Bridging the multimodal gap: From theory to practice*. Logan, UT: Utah State University Press.

Klein, J. (2017, April 23). What is artistic research? *Journal for Artistic Research*. Erişim adresi: <https://www.jar-online.net/what-artistic-research>

Kress, G., ve Van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. London, UK: Arnold.

Laclau, E., ve Mouffe, C. (1985). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*. London, UK: Verso.

Lapum, J. (2018). Installation art: The voyage never ends. P. Leavy (Ed.), *Handbook of arts-based research* (ss. 377–395) içinde. New York, NY: Guilford Press.

Leavy, P. (2011). *Low-fat love*. Rotterdam, The Netherlands: Sense Publishers.

Leavy, P. (2015). *Method meets art: Arts-based research practice* (2nd ed.). London, UK: Guilford Press.

Lemke, J. (1998). Multiplying meaning: Visual and verbal semiotics in scientific text. J. Martin ve R. Veel (Eds.), *Reading science: Critical and functional perspectives on discourses of science* (ss. 87–113) içinde. London, UK: Routledge.

Lewis, J. (2008). *Cultural studies: The basics* (2nd ed.). London, UK: SAGE Publications.

Literat, I., Conover, A., Herbert-Wasson, E., Page, K., Riina-Ferrie, J., Stephens, R., . . . Vasudevan, L. (2018). Toward multimodal inquiry: Opportunities, challenges and implications of multimodality for research and scholarship. *Higher Education Research ve Development*, 37(3), 565–578.

Loveless, N. (2015). Towards a manifesto on research-creation. *RACAR: Revue d'art Canadienne/Canadian Art Review*, 40(1), 52–54.

Lutkewitte, C. (2013). *Multimodal composition: A critical sourcebook*. Boston, MA: Bedford/St. Martin's.

Matschke, C., Moskaliuk, J., ve Cress, U. (2012). Knowledge exchange using Web 2.0 technologies in NGOs. *Journal of Knowledge Management*, 16(1), 159–176.

McPherson, T. (2009). Introduction: Media studies and the digital humanities. *Cinema Journal*, 48(2), 119–123.

Mead, M. (1995). Visual anthropology in a discipline of words. P. Hockings (Ed.), *Principles of visual anthropology* (2. ed., ss. 3–10) içinde. New York, NY: de Gruyter.

- Meyer, M. (2010). The rise of the knowledge broker. *Science Communication*, 32(1), 118–127.
- Mitchell, H. (2006). Knowledge sharing: The value of story telling. *International Journal of Organisational Behaviour*, 9(5), 632–641.
- Mitchell, W. (1994). *Picture theory: Essays on verbal and visual representation*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Moncaster, A., Hinds, D., Cruickshank, H., Guthrie, P., Crishna, N., Baker, K., . . . Jowitt, P. (2010). Knowledge exchange between academia and industry. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers—Engineering Sustainability*, 163(3), 167–174.
- Mouffe, C. (2005). *On the political*. London, UK: Routledge.
- Müllerleile, A. (2014). European studies and public engagement: A conceptual toolbox. *Journal of Contemporary European Research*, 10(4), 505–517.
- Murdock, A., Shariff, R., ve Wilding, K. (2013). Knowledge exchange between academia and the third sector. *Evidence ve Policy*, 9(3), 419–430.
- Murray, J. (2009). *Non-discursive rhetoric: Image and affect in multimodal composition*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Norman, D. (1988). *The design of everyday things*. New York, NY: Basic Books.
- Pink, S. (2004). Introduction: Situating visual research. S. Pink, L. Kürti, ve A. Afonso (Eds.), *Working images: Visual research and representation in ethnography* (ss. 1–10) içinde. London, UK: Routledge.
- Reason, P., ve Bradbury, H. (2001). *Handbook of action research: Participative inquiry and practice*. London, UK: SAGE Publications.
- Reid, G., Snead, R., Pettitway, K., ve Simoneaux, B. (2016). Multimodal communication in the university: Surveying faculty across disciplines. *Across the Disciplines: A Journal of Language, Learning and Academic Writing*. Erişim adresi: <https://wac.colostate.edu/atd/articles/reidetel2016.cfm>
- Routledge, P. (1996). The third space as critical engagement. *Antipode*, 28(4), 399–419.
- Saldaña, J. (Ed.). (2005). *Ethnodrama: An anthology of reality theatre*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.
- Saldaña, J. (2011). *Ethnotheatre: Research from page to stage*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press.
- Selfe, C. (Ed.). (2007). *Multimodal composition: Resources for teachers*. Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Shipka, J. (2011). *Toward a composition made whole*. Pittsburgh, PA: University of Pittsburgh Press.
- Sinner, A. (2014). Flight of the “artademics”: Scholarly gentrification and conceptual+art discourses. *Visual Arts Research*, 40(1), 124–126.

Takayoshi, P., ve Selfe, C. (2007). Thinking about multimodality. C. Selfe (Ed.), *Multimodal composition: Resources for teachers* (ss. 1–12) içinde. Cresskill, NJ: Hampton Press.

Thorndike-Breeze, R., Block, A., ve Brown, K. (2019). Entering the multiverse: Using comics to experiment with multimodality, multigenres and multiliteracies. In S. Khadka ve J. Lee (Eds.), *Bridging the multimodal gap: From theory to practice* (ss. 159–181) içinde. Logan, UT: Utah State University Press.

Trench, B., ve Bucchi, M. (2010). Science communication: An emerging discipline. *Journal of Science Communication*, 9(3). Erişim adresi: <https://doi.org/10.22323/2.09030303>

Tyler, S. (1986). Post-modern ethnography: From document of the occult to occult document. J. Clifford ve G. Marcus (Eds.), *Writing culture: The poetics and politics of ethnography* (ss. 122–140) içinde. Berkeley, CA: University of California Press.

UNICEF. (2015). *Knowledge exchange toolbox: Group methods for sharing, discovery and co-creation*. New York, NY: Author.

Veneti, A., Jackson, D., ve Lilleker, D. (Eds.). (2019). *Visual political communication*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

Wysocki, R., Udelson, J., Ray, C., Newman, J., Matravers, L., Kumari, A., . . . DeVoss, D. (2019). On multimodality: A manifesto. S. Khadka ve J. Lee (Eds.), *Bridging the multimodal gap: From theory to practice* (ss. 17–29) içinde. Logan, UT: Utah State University Press.